

ZDROJOVÝ MATERIÁL Č. 10

„Ľudia bez občianstva, cudzinci vo vlastnej krajine“, článok Camilly Petitovej

„Boli občanmi krajiny, ktorá už nejestvuje. Nie sú ani bez štátnej príslušnosti, ani cudzinci. Nazývajú sa „ľudia bez občianstva“. V Lotyšsku má v súčasnosti tento zložitý status po rozpade Sovietskeho zväzu približne 280 000 ľudí. Svedčí to o problémoch s integráciou ruskej menšiny v krajine.

„V roku 1993 som prišiel o občianstvo. Nemohol som už pracovať pre mestskú radu v Rige. Nemohol som už kúpiť pozemok, nemohol som už pôsobiť v politickej strane. Pochopil som, že som občanom druhej triedy.“ Aleksandr Gaponenko žije v Lotyšsku šesťdesiat rokov, ale vo svojej domovine sa považuje za „človeka bez občianstva“. Tento status znamená, že nemá žiadne politické práva a vzťahuje sa na neho zákaz vykonávať niektoré povolania vo verejnom sektore a v súdnictve. Okrem týchto výnimiek má rovnaké práva ako každý občan Lotyšska.

Komplexná identita

Jeho identita má mnohoraké korene. Je rozdelená medzi jeho pôvodom v zmiešanej rodine, ruskou kultúrou, s ktorou vyrastal, a Lotyšskom, jeho domovinou, kde žil odjakživa. On sám sa v prvom rade cíti ako Rus.

<http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/29/aliens-in-their-own-country/>
Zvukové záznamy Aleksandra Gaponenka (32 sekúnd)

DOM EURÓPSKEJ HISTÓRIE

Iní sa pokladajú za Lotyšov i Rusov. To je prípad Elizabety Krivcovej, ktorá spolu s Aleksandrom Gaponenkom založila Kongres ľudí bez občianstva – mimovládnu organizáciu podporujúcu plné demokratické práva pre týchto ľudí. V deväťdesiatych rokoch sa nechala naturalizovať, aby sa mohla stať právničkou.

<http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/29/aliens-in-their-own-country/>

Zvukové záznamy Elizabety Krivcovej (36 sekúnd)

„Skúška je veľmi ideologická“

Tieto viacnásobné a komplexné identity sú prekážkou v naturalizácii, keďže ich ruské dedičstvo je v rozpore s lotyšským dedičstvom. Ak chcú ľudia bez občianstva získať lotyšské občianstvo, musia zložiť skúšku plynulého ovládania lotyštiny a úspešne prejsť testom znalosti národnej hymny a znalostí o významných historických faktoch a základných zásadách štátnej ústavy. Mnohí ľudia bez občianstva považujú tieto skúšky za nespravodlivé.

„Skúška je veľmi ideologická. Musíte si uvedomiť, že Lotyšsko bolo okupované Ruskom. Otázky o sovietskych časoch sa zameriavajú len na ich tienisté stránky. Pokiaľ ide o ekonomiku, hovorí sa o industrializácii a nútenej kolektivizácii v odvetví poľnohospodárstva. Keď je reč o živote ľudí, tak sa hovorí o represii. Jeden môj priateľ mi vysvetlil, ako sa na skúšku pripravoval. Povedal: „Viem, čo si myslím o histórii, ale pri tejto skúške musím uvažovať presne opačne, aby som odpovedal správne“, vysvetľuje Eizabete Krivcova.

Pre Aleksandra Gaponenka, ktorý naturalizáciu vždy odmietal, prijatie lotyšského občianstva znamená súhlas s politikou vlády. „Na zloženie tejto skúšky je potrebné potvrdiť, že súhlasím s týmto modelom spoločnosti, čo však vôbec nie je pravda. Nechcem akceptovať, že Lotyšsko je iba pre etnických Lotyšov.“

Valerij Komarov takisto býval človekom bez občianstva. Nechal sa naturalizovať približne pred desiatimi rokmi, keď sa narodilo jeho prvé dieťa. „Zložiť túto skúšku znamenalo, že som uznal, že som prisťahovalcom, hoci som sa narodil v Lotyšsku a odjakživa som tam žil. Nemôžem za to, že sa geopolitická situácia zmenila. Takže som to urobil pre svojho syna, čím som zabránil tomu, aby aj on dostal tento status,“ hovorí.

Vplyv Ruska

Proces naturalizácie je ešte menej lákavý odvtedy, ako sa ruská vláda v roku 2008 rozhodla, že ľuďom bez občianstva umožní cestovať do Ruska bez víz, čo je atraktívna ponuka pre niektoré z týchto osôb, ktoré stále majú rodinu v Rusku. Vplyv Východu sa takisto nepriamo prejavuje v rozdielnom dôchodkovom systéme a hospodárskych výhodách poskytovaných ruským občanom, ktoré ľudí bez občianstva stimulujú rozhodnúť sa pre Rusko. Od roku 2010 ich počet prekročil počet tých, ktorým je udelené lotyšské občianstvo, a aj naďalej stúpa. Hoci neexistuje výskum o dôvodoch, na základe ktorých si ľudia bez občianstva volia namiesto lotyšského ruské občianstvo, Úrad pre

DOM EURÓPSKEJ HISTÓRIE

záležitosti občianstva a migrácie pripúšťa, že dôvodom by mohol byť nižší vek odchodu do dôchodku. Podľa Gaponenka je to takisto forma protestu proti politike lotyšskej vlády voči ruskej menšine.

Otázka na mŕtvom bode

V súčasnosti je táto otázka naďalej nedoriešená, keďže podľa vlády nie je postavenie občanov bez občianstva dostatočným dôvodom na to, aby im bolo automaticky udelené občianstvo Lotyšska. Za takmer dvadsať rokov sa počet ľudí bez občianstva znížil zo 730 000 na 280 000, a to hlavne z dôvodu úmrtí, keďže od vytvorenia tohto statusu bolo naturalizovaných iba 140 000 ľudí. Tlačový tajomník ministra zahraničných vecí Karlis Eihenbaums vysvetľuje, prečo túto otázku nemožno tak ľahko vyriešiť.

<http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/29/aliens-in-their-own-country/>

Zvukové záznamy Karlisa Eihenbaumsa (1 minúta 44 sekúnd)

Hoci pre lotyšskú vládu automatická naturalizácia neprichádza do úvahy, naďalej nabáda ľudí bez občianstva, aby o ňu žiadali. V priebehu rokov sa skúšky z lotyšského jazyka a histórie zjednodušili a zmenil sa zákon o občianstve s cieľom uľahčiť tento postup. Poplatok za naturalizáciu bol pre niektoré skupiny ľudí (s nízkym príjmom, nezamestnaní, dôchodcovia) viackrát znížený a pre politicky prenasledované a zdravotne postihnuté osoby bol úplne zrušený. Kongres ľudí bez občianstva však chce viac než len ľahší proces naturalizácie. Vecné odškodnenie, iná politika voči etnickým Rusom a menej obmedzení týkajúcich sa povolání by boli prvým krokom. Dialóg s lotyšskou vládou sa však úplne prerušil. Ľudia pracujúci v tejto organizácii sú dokonca presvedčení o tom, že „vláda čaká na smrť všetkých ľudí bez občianstva“.

Európske voľby – ďalšia nádej

Ďalšie nádeje na zmenu spočívajú na európskej strane. „Existuje vyhládka, že sociálni demokrati a ľavicové strany po voľbách prevezmú vedenie Európskej komisie a Parlamentu,“ hovorí Elizabete Krivcova. Aleksandr Gaponenko však pripomína: „Ako človek bez občianstva, ktorý nemá politické práva, by som to ovplyvniť nemohol.“

Viac informácií o historickom pozadí vytvorenia tohto statusu sa nachádza na interaktívnej časovej osi na konci tohto článku.

Zdroj: [Euroviews 2014](#)

- S akými hlavnými problémami sa stretávajú etnickí Rusi v Lotyšsku?
- Ako dejiny prispeli k súčasnej situácii v krajine?
- Aká bola odpoveď lotyšskej vlády na túto situáciu?
- Čo by navrhli vaši študenti na vyriešenie niektorých z týchto problémov?